

ואולם דברי רבי יוסי ודאי אינם מתפרשים על חצר המשכן, לומר שיועיל פי שנים מצורת החצר. אלא רבי אליעזר בלבד שנה משנתו במקום אחר וקאי אהצר המשכן, והובאו דבריו במשנה כלשונו.

נָטַע רוֹבוּ – הרי הוא כחצר ומותר. ודוקא בגלל שהקיפו לדירה, אבל אילן בפני עצמו המשמש להסתופף בצלו, אין נחשב משום כך 'מוקף לדירה' (עפ"י חרושים ובאורים).

לר"ש נמי כיון דנזרע רוֹבוּ הוי ההוא מעוטא בטיל ליה לגבי רובה והוה ליה קרפף יותר מבית סאתים ואסור... אין להוכיח מכאן לכל מקום, שהמיעוט הבטל לגבי רוב מצטרף אליו ומשלים את שיעורו, כמו כאן שהמיעוט שאינו זרוע מצטרף לרוב הזרוע ועושהו כיותר מבית סאתים זרוע – כי כאן אין אנו דנים משום 'ביטול ברוב' או מדין 'הלך אחר הרוב' אלא מדין 'רובו ככולו'; כלומר דבר אחד המורכב מרוב ומיעוט שונים, שמו נקבע לפי החלק המרובה. הלכך בדין זה אף המיעוט משלים לרוב מפני שהכל דבר אחד, אבל תערובת של רוב ומיעוט שאנו באים לדון משום ביטול ברוב, י"ל שהמיעוט המעורב אינו מקבל את שם הרוב הלכך אינו מצטרף אליו ומשלימו, וכמו שכתבו התוס' בזבחים עה (עפ"י קהלות יעקב עירובין ט זבחים לד. ע"ש. וע' סברא נוספת בשו"ת אבני נזר או"ח תפז, יד. וע"ש תפג, ז).

וע' בבאור הלכה (ט ד"ה אלא. ושם במשנ"ב י, יא) בדין בגד העשוי ברובו מחתיכה ממין החייב בציצית ומיעוטו מחתיכה ממין הפטור, שמשמע במג"א שחייב כי הולכים אחר עיקר הבגד. והוה כענין המבואר בסוגיתנו. [וצ"ע בספר שוה הלכות ט, ה; י, יד שהבין מהבאה"ל שאין החתיכה הקטנה משלימה לשיעור חיוב]. עוד בגדר דין 'רובו ככולו', ע' במובא ביוסף דעת זבחים כו.

דף כד

קרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה, כיצד הוא עושה – פורץ בו פירצה יותר מעשר וגודרו ומעמידו על עשר' – לשם דירה, כלומר שרוצה להשתמש בו תדיר. ונראה מדברי הרי"ף והרמב"ם שאפילו לא פתח בו בית, כל שמגלה בדעתו שיכנס ויצא בו תמיד, או שהדבר נראה לעינים כן – מותר (תורת חיים).

א. ע' בשער הציון (שנח סקכ"א) שצדד לומר עפ"י הרמב"ם, שכל שמתקן ההיקף כדי שיהא עליו שם דירה ויהא מותר לטלטל בו – די. והביא דברי התו"ח. ונראה שאין כוונתו להקיף על מנת להתיר טלטול גירדא, אלא צריך שיהא דעתו להשתמש שם תדיר.

ובחזו"א (פט, ה יז; פו, ז) נקט שאין מועילים שימושים אחרים מלבד לינה. [וכן מורה פשט דברי רש"י שם שפותח בו בית דירה]. וצ"ע מאי שנא מדיר וסהר (לעיל יח). שהשימוש התדירי בטיפול בהמות עושה אותם כמוקף לדירה, כמוש"כ החזו"א עצמו (ק, כ). אכן כמה ראשונים (שם) כתבו שהרועה לן שם. וצ"ע.

ב. עוד אפשר לפרש שמדובר כאן שיש לו דירה במקום סמוך, ורוצה מעתה להשתמש בקרפף בתדירות, ובאופן זה משמע בגמרא בסמוך (בע"ב) שגם זה נחשב 'בית פתוח לתוכו' ומועיל על ידי שמתקן ההיקף, וכמובא להלן בשם החזו"א. ובחזו"א איש (פט סק"ז) צדד לומר שאם בדעתו לבנות בית בקרפף וישמש לו הקרפף כחצר לביתו, מותר בטלטול מיד כשפורץ וגודר אפילו עדיין לא בנה הבית, ועכ"פ אם בנה אחר כך – ודאי מותר אז, שהואיל והחצר עיקרה לתשמיש הבית, מועיל בה 'הוקף ולבסוף פתח'.

'פרץ אמה וגדר אמה [ופרץ אמה וגדרה] עד שהשלימו ליותר מעשר... פנים חדשות באו לכאן...'
 נראה ש'וגדרה' (האחרון) לאו בדוקא, כי הוא הדין כשפרץ אמה וגדרה, ושוב פרץ יותר מתשע ולא גדרן, הרי כאן היקף חדש לדירה, שהרי אם היה נוטל האמה שגדר, היתה עתה הפירצה יותר מעשר. [וכמו בכלי שניקב כמוציא זית וסתמו ואח"כ השלים הנקב למוציא רימון ולא סתמו, ודאי יצא מתורת כלי'] [עפ"י רש"ש ושפת אמת].

היה מקום בסברא לומר שעירוב שונה מנקב הכלי, שהואיל ולא היתה שעה שנפרץ בפועל והוקף לדירה אלא שאנו דנים להתיר רק משום היקף בפנים חדשות, א"כ כשלא ניכר היקף חדש אין מועיל, ועל כן י"ל שהפרוץ אינו מצטרף להיות 'פנים חדשות' עם מה שגדר. ושונה מטרת כלי שהנקב הוא שמטהר ולא הסתימה. ואולם דעת הרש"ש והשפ"א ז"ל אינה כן.

דוגמאות נוספות לנידון כזה של 'פנים חדשות' – ע' במצוין ביוסף דעת שבת קיב: וע"ע אבני נזר יו"ד רפו, ח יב; או"ח תסו.ח.

(ע"ב) זשביל של כרמים הוה סליק לגודא דנהרא' – לגדת הנהר [ולא שהיה שם גדר וקוף אלא עומק הנהר עצמו היא המחיצה] (רשב"א, ריטב"א. וכ"מ בתוס').

זלעביד ליה צורת הפתח אפומא דשביל של כרמים – אתו גמלי שדיין ליה. אלא אמר אביי:
ליעביד לחי אפיתחא דשביל של כרמים. והלחי לא יינטל על ידי הגמלים כי עוביו בכל שהו ואין הגמלים נוגעים בו (רש"י). ואף על פי שגם לצורת הפתח אין שיעור בעובי הקנים – אפשר משום שצריך קנים משני צדדים, וגם צריך שיהיו יכולים לקבל דלת של קש, לפיכך חוששים בהם יותר לנפילה ע"י דוחק הגמלים.

ומבואר מכאן שהמזווה של צורת הפתח צריכות להיות בין הכתלים ואין די בנראות מבחוץ. ויתכן שמשמע זה נוח לעשות לחי ולא צורת הפתח, כי הלחי אפשר להעמידו באופן שנראה מבחוץ ובכך לא ימעט מחלל הפתח, משא"כ קני צורת הפתח. [ואעפ"י שמבואר מדברי התוס' בסוגיתנו שאפשר היה לעשות צורת הפתח מעבר הנהר והיה מועיל לשביל כיון שמוזוותיו מכוונים כנגד עובי כותלי השביל, והרי באופן זה נראה שאין צריך שיבלטו מכנגד הכתלים פנימה – אך כשמעמידם בסמוך לכותל מבחוץ, נראה שלא נחשב בכגון זה ל'מזוות' אלא צריך שיהיו מוכנסות לפנים מן הכתלים]. והעולם אין נוהרים בזה. וצ"ע (עפ"י חזו"א פו ס"ק ד ה. וע"ע בהרחבה בקהלות יעקב ו).

בשו"ת אבני נזר (רפט) האריך בנידון זה, כשהקנים של צורת הפתח אינם נראים במבוי אלא מבחוץ. ולפי הצד שכשר, י"ל שלכך חשו לנפילת צורת הפתח ולא לנפילת הלחי, כי הלחי שהוא עשרה טפחים הריהו יציב ואין הגמלים דוחפים אותו בגופם המוגבה מעשרה, משא"כ צורת הפתח שהקנים גבוהים עד הקנה השוכב, בקלות הם נופלים על ידי הגמלים [ולכך נקטו 'גמלים' דוקא ולא שאר בהמות].

גם היה אפשר לפרש [לולא פרש"י] 'אתו גמלי שדיין ליה' – את הקנה השוכב. והיה קשה עליהם להגביהו למעלה מגובה הגמל (ועתוס' יא. ד"ה אילימא, כשמגביה למעלה מהגמל בקל יוכל ליפול ברוח).

'אלא אמר אביי: ליעביד לחי אפיתחא דשביל של כרמים, דמגו דמהניא לשביל של כרמים מהני נמי לרחבה. לפרש"י שיש דירין בשביל, בני השביל והמבוי צריכים לערב, שאל"כ אוסרים הם אלו על אלו (עפ"י רשב"א – שהרי המבוי נפרץ במלואו לרחבה ובני השביל משתמשים ברחבה).

'אמרו לחי מועיל לשביל של כרמים דעלמא. מפני שמחיצות הנהר אינן ניכרות, וגם רוב שבילי

הכרמים אינם מפולשים ולא מגיעים לגדת הנהר, קרוב הדבר שלא יתנו לב על הנהר ויבואו לטעות ולטלטל בשביל דעלמא (עפ"י ראשונים, לפרש"י).

'אלא אמר רבא, עבדינן ליה לחי לפיתחא דמתא...'. מבואר בסוגיא שעל ידי שימוש בני העיר ברחבה, נחשבת הרחבה 'מוקפת לדירה' [כשעושה לה תיקון בהיקפה]. ואף על פי שאין בית דירה פתוח לרחבה, מ"מ על ידי שימוש בני העיר ברחבה נחשב כאילו ביתם פתוח לתוכה. ומכאן יש ללמוד שקרפף הסמוך לבית, גם אם מפסקת מחיצה או חצר ביניהם – נידון כמוקף לדירה. אך נראה דוקא בכגון חצר או קרפף שנעשים גם הם 'דירה' על ידי הבית, אבל גינה המפסקת או רשות הרבים או כרמלית שאין מחיצותיו כדין – אינו בכלל 'בית הפתוח לתוכו'. ונראה שהוא הדין במפסקת רשות שאינה שלו בין ביתו לקרפף, אפילו יש לו דרך אצל חברו אין זה בכלל 'בית הפתוח לתוכו'. וצ"ע (עפ"י חזון איש פט, יז).

במקום אחר (פו, ז) צדד בסגנון זה; על ידי שישתמשו מעתה בני המבוי גם ברחבה, הרי המבוי והשביל והרחבה כמבוי אחד ארוך הם והכל נעשה כרשות אחת שהבית פתוח לתוכה.

דף כה

'ומאן דאסר, זימנין דהוי בה דירין ואתי לטלטולי' – אבל אין לאסור מטעם הוה הטלטול במבוי עצמו או ברחבה – שהרי אפילו היו בה דירין ולא נשתתפו אלו עם אלו, משתמשים אלו לעצמם ואלו לעצמם כשתי הצרות שיש פתח ביניהן (ריטב"א).

'רב שימי מתני לקולא'. רש"י פירש שהדברים מוסבים על שני הנידונים דלעיל; מיעוט הקרפף בעמוד, והרחיק מן הכותל ועשה מחיצה, שלדברי רב שימי נחלקו בהם רבה ורבא פחות משלשה דוקא. ויש מפרשים: רק בנידון הרחקה מן הכותל שנה רב שימי לקולא, אבל מיעוט על ידי עמוד לדברי הכל פחות משלשה אינו ממעט (ריטב"א בשם מורו. וע' גאון יעקב). ויש מפרשים שהדברים מתייחסים על ההמשך; 'רב שימי מתני לקולא – טח בו טיט...'. ומודים רבה ורבא בהרחיק פחות משלשה ועשה כותל שהועיל, ואפילו טח את הכותל הקיים לשם דירה בטיט שיכול לעמוד בפני עצמו – הועיל. לא נחלקו אלא בטיט שאין יכול לעמוד בפנ"ע. וגרסו: 'טח בו טיט... הועיל... לא הועיל' (עפ"י תורי"ד. וע' גם ברו"ה ובעבוה"ק ובחדושי הר"ן).

'הרחיק מן התל... פחות מג' או על שפת התל, רב חסדא ורב המנונא; חד אמר הועיל...'. מדובר בקרפף שמחיצתו היא תל, שהואיל ולא נעשה בידי אדם, סובר רב חסדא שהועיל הכותל הבנוי אפילו היה סמוך לתל בתוך שלשה, והריהו כקרפף המוקף לדירה. מה שאין כן בסומך כותל לכותל אחר הבנוי בידי אדם, לא הוסיף השני כלום על הראשון (עפ"י ריטב"א. וע' חו"ב).

'ומודה לי רב ששת שאם עשה מחיצה על התל שהועיל, מאי טעמא הואיל ובאוויר מחיצות העליונות הוא דר'. יש סוברים על פי האמור כאן, שמחיצות שאינן בולטות אינן מועילות להחשב היקף לדירה, שלכך המחיצה שעל גבי התל אין דינה כדין מחיצה ע"ג מחיצה, מאחר ומחיצות התל אינן

דפים כג – כד

מ. א. קרפף יותר מבית סאתים שהוקף לדירה ונזרע או ניטע – מה דינו בטלטול? ומה דין הטלטול מהקרפף לחצר או לבית?

ב. קרפף יותר מבית סאתים שהוקף לדירה ונתמלא מים, מה דינו?

א. קרפף שהוא יותר מבית סאתים שהוקף לדירה (ומותר בטלטול שהריהו כחצר. ע"י"ף); נזרע רובו – הרי הוא כגינה (שביטל דירתו, שאין אנשים דרים בזרעונים) ואסור. ניטע רובו – הריהו כחצר ומותר (שאינן בנטיעת אילנות ביטול דירה, שכן הדרך להסתופף בצילם תמיד). לדברי אבימי, דוקא אם האילנות עשויים איצטבלאות (= שורות שורות ונאה לשבת שם). ולדברי רב נחמן אעפ"י שאינם עשויים כן. וכן סבר רב הונא בר יהודה (וכן הלכה. ר"ה, רא"ש, ריטב"א).

נזרע רובו שאסור – אפילו אין בשטח הזרוע יותר מבית סאתים, שהמיעוט שלא נזרע בטל לגבי הרוב והרי כאילו כולו נזרע.

נזרע מיעוט; אם השטח הזרוע פחות מבית סאתים – מותר לטלטל בו (וכן מותר לטלטל מהשטח הזרוע לשאינו זרוע, שהזרוע בטל לגבי הרוב והרי הכל נידון כחצר שיש בה דירין. עפ"י תוס'). יותר מבית סאתים – אסור לטלטל אף במקום שלא נזרע, מפני שאותו חלק נפרץ במלואו למקום הזרוע שהוא ככרמלית. ואם השטח הזרוע היה בית סאתים; לדברי חכמים אסור לטלטל שם, כיון שהשטח שאינו זרוע (שהוא כ'חצר') והשטח הזרוע אוסרים זה על זה. ולדברי רבי שמעון מותר, שהחצר והקרפף כרשות אחת הן ואינן אוסרות זו על זו. והובאו בגמרא שתי דעות בדברי רב הונא ברדר"י, אם שנה כחכמים או כרבי שמעון.

א. הלכה כרב ירמיה מדיפתי לקולא, וכרבי שמעון (תד"ה לא, ר"ה וש"פ).

ב. היה הקרפף כולו בית סאתים, אפילו נזרע כולו מותר לטלטל בו, שלא בטלה דירתו בכך (ר"ה).

ויש להסתפק אף ביותר מבית סאתים בדיר וסוהר ומוקצה (= רחבה שאחורי הבתים), שמא כיון שתשמישן מרובה, אינו מתבטל משום זריעה (ר"ה, מובא בתוס').

וחצר שנזרעה רובה, כתבו כמה ראשונים שהזרעים מבטלים את ההקף לדירה (כן נקט הריטב"א כדבר פשוט. וכן דעת הרשב"א בעבודת הקדש דיני רשויות ג; או"ח שנת, י. וכן הכריע המשנ"ב, והביא כן מעוד ראשונים). ויש שנסתפקו בדבר, אך כתבו שהחלק הזרוע עכ"פ אין שם 'דירה' עליו (עפ"י מהר"ם מרוטנבורג הל' עירובין ב, מב; רא"ש. וכן דן מהר"ם ברחבה – ע' טווא"ח שנה). ויש שנסתפקו שמא אף הזרוע שם דירה עליו (ע' בקצור פסקי הרא"ש בשם התוס'. וע"ע חו"א פה, כה).

יש מי שכתב שעיר שהוקפה מחיצה, אין הזרעים שבתוכה מבטלים המחיצות אפילו הם יותר מבית סאתים [גם אם נאמר בחצר שהזרעים מבטלים המחיצות, עיר עדיפה מחצר] (כן התיר בשו"ת חכם צבי נט בשעת הדחק, עפ"י תשובת דבר שמואל. וכן סמך על כך בשו"ת אבני נזר או"ח רחצ לטלטל בעיר ולא בחלק הזרוע).

ויש חולקים וסוברים שגינות שבתוך העיר אוסרות ביתר מבית סאתים. ואם העיר פרוצה לתוכן ביותר מעשר אמות – אסור לטלטל בכל [וכן הדין במבוי הפרוץ אל הגינות במלואו. ואולם שטח פנוי שאינו זרוע הפרוץ במלואו למבוי, מבואר בריטב"א שנידון כחלק מהמבוי וניתר עמו]. וכשהגינות מוקפות לעצמן אסור להוציא מהעיר לתוכן ומתוכן לעיר (עפ"י חו"א פה סק"ה פט סק"ו. וע' פרטים נוספים בהדושים ובאורים סק"א. וע' דובב מישרים (ח"א ב) שהתיר למעשה אם יעשו צורת הפתח משתי רוחות הזרעים להפסיק ביניהם ובין שאר העיר).

ג. בגינה, אין הקפה לדירה מועילה, ואפילו פתח ולבסוף הוקף – הזרעים מבטלים כח הדירה (עפ"י רשב"א ועוד. וע' פמ"ג ר"ס שס בא"א שהסיק שזרעים מבטלים מחיצות גם אם קדמו הזרעים לעשיית המחיצות. וכן הסיק בדובב מישרים ח"א ב).

ופרדס הריהו כגינה. ורק קרפף שהקיפו לגינה ונטעו לא בטלה הקפתו לדירה (עפ"י עבוה"ק ג; ריטב"א. וערשב"א להלן כד: במעשה דאבורקנא, שמועיל כותל חדש לבוסתן מפני הבית שבתוכו. ושמא שם שונה שעצי הבוסתן משמשים למסתופפים באותו ביתן, ע"ש).

ד. יש אומרים [על פי הירושלמי מעשרות ג, וכן דייקו מלשון רש"י] שזרעים שעלו מאליהם אינם מבטלים שם 'דירה', רק כשאדם זורע בכוונה מבטלים (עפ"י דובב מישרים ח"א ב). ויש מי שמדייק מלשון הגמרא שאפילו נזרעו מאליהם מבטלים. וכתב שעשבים גבוהים או קוצים מבטלים שם דירה (חדושים ובאורים סקי"א).

כאמור, נחלקו חכמים ורבי שמעון האם מותר לטלטל מקרפף לחצר כלים ששבתו בהן [אבל כלים ששבתו בתוך הבית, אסור אף לר"ש לטלטלם מחצר לקרפף], אם לאו.

א. גם קרפף וגינה הקטנים מבית סאתים שלא הוקפו לדירה שמוותר לטלטל בתוכם – אסור לטלטל מהם לחצר לחכמים, ומהם לבית אף לרבי שמעון (תוס'; רשב"א. וכן הסיק רא"ש. ובבאה"ל (שנט ד"ה רחבה) כתב בשם הפמ"ג לחלק בין קרפף בית סאתים לפחות מכן, ובחזו"א (פח, יח) השיג על כך מדברי הראשונים והפוסקים).

וצדד הרא"ש שזה רק בקרפף וגינה, אבל רחבה שנזרעה וכל שכן חצר, אין לאסור לטלטל מתוכן לבית. ולא החליט הדבר [ובדעת רש"י כתב להוכיח שאפילו רחבה הגדולה בית סאתים ונזרעה כולה, מותר לטלטל ממנה לבית, שאינה דומה לקרפף ולגינה]. והרשב"א (בחדושי ובעבוה"ק) כתב שרחבה הגדולה מבית סאתים שנזרעה, אסור לטלטל מתוכה לבית אלא אם פתח בתחילה דירה ולבסוף הוקף. אבל היתה בית סאתים או פחות – מותר.

ב. בכל מקום שאסור לטלטל מהקרפף לבית [או לחצר – לחכמים], אפילו שניהם של אדם אחד אסור (עפ"י רש"י, רשב"א ועוד. ועחזו"א פח, כט). ויש מתירים לרבי שמעון לטלטל מבית לקרפף של אדם אחד, וכ"ש לרחבה (ריטב"א בשם מורו, וכן נקט לעיקר. וכן נטה בעל ההשלמה [וצ"ע ממשמעות דברי הריטב"א להלן כה: (ד"ה מתקף) שאף לרבנן לדעת התוס' מותר מחצר לקרפף באדם אחד. וע"ש בחדושי הנצי"ב]).

ולרבי שמעון המתיר לטלטל מקרפף לחצר – אפילו הם של אנשים אחרים מותר. יש אומרים שזה דוקא דרך פתח וכד', אבל כשנפרצה החצר לקרפף במלוואה, אם הם של אנשים שלא עירבו – אסורים זה על זה (עפ"י רש"י ד"ה אבל, כהסבר ר"ן ומהרש"א). ויש מתירים אף בזה (ריטב"א בדעת רש"י. ומפרש 'חדד גברא' החצר, וכן הקרפף [וע' קר"א ונצי"ב]. והט"ז כתב שטעות סופר יש ברש"י, וכן נסתייע בשפ"א מלשון האו"ז. והנצי"ב פירש דברי רש"י לענין טלטול כלי הבית לחצר הפרוצה לקרפף, אבל מחצר לקרפף מותר בכל ענין. וע"ע חו"ב).

ב. קרפף יותר מבית סאתים שהוקף לדירה ונתמלא מים; הסיקו בשם רבא [שלא כסברת רבנן] שלא בטל ממנו שם דירה, שהמים כנטעים. ואמר אמימר: דוקא כשראויים המים לתשמיש (רש"י: לשתיה), אבל אינם ראויים – לא. והסיקו [דלא כרב אשי] שאפילו יש שטח בית סאתים בעומק (עשרה. רש"י וש"ר. ועריטב"א) – מותר, שהרי זה ככרי של פירות שאינו מבטל תורת דירה מהמקום.

כשאין המים ראויים לתשמיש – אסורים אעפ"י שאינם עמוקים (רו"ה; רא"ש. ובפחות משלשה טפחים, כתב בבאה"ל (שנט ד"ה והוא) שמתברר שמותר. ובחזו"א (פט, ד) פקפק בדבר). ואפילו אין במים

יותר מבית סאתים, אם כל הקרפף או רובו נתמלא בהם – אסור, כדין זרעים דלעיל (ע' רא"ש וברמזים; טואו"ח שנה, יא). ויש אומרים שאם אינם עמוקים עשרה איגם אוסרים (עפ"י רשב"א ר"ן וריטב"א. וכן דקדק הב"י מלשון רש"י). וע"ע שפת אמת; חזו"א כה סק"ב.
נראה שמים שאינם ראויים לתשמיש שדינם כזרעים, דוקא אם אין דעתו לפנותם ימים רבים, אבל דעתו לפנותם מיד – אין סברא שמתבטלת תורת 'דירה' בגללם, וכל שכן שאין צריך לפרוץ ולגדור לשם דירה אחר שפינה המים. וצ"ע (עפ"י חזו"א פט, ד).

דף כד

מא. א. קרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה, ורוצה לדור בו מעתה, מה דינו?
ב. רחבה שאחורי הבתים שהיא יתרה מבית סאתים, מה דינה בטלטול?
ג. רחבה הפתוחה למבוי העיר מצד אחד ולשביל של כרמים מצד שני, כיצד אפשר לתקן את הרחבה, המבוי והשביל?

א. קרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה (כגון שהיו לו מחיצות טבעיות מאז ומעולם, או שבנאן אדם ולא היתה כוונתו לדור שם. הר' יהונתן), ובנה בו דירה ופתח בה פתח לקרפף – לא הותר בטלטול הואיל וכשהוקף לא הוקף לדירה. כיצד הוא עושה – פורץ בו פירצה יותר מעשר וגודרו לשם דירה ומעמידו על עשר, והריהו כמי שהקיפו כולו מחדש (רב נחמן אמר שמואל).
[להלן (כה-כו) ישנה דעת אמוראים שהוקף ולבסוף פתח מותר (עפ"י תוס'). ויש אומרים שלדברי הכל אסור, ורק בכגון הוקף ולבסוף יש ב, שבנה בתוכו בית וכד' התירו (עתוס' ורשב"א כה סע"ב. וערש"ל ורש"א כאן) ואולם הלכה כשמואל (פוסקים)].
והוכיחו שאפילו לא פרץ כל העשר כאחת וגדרן, אלא פרץ אמה וגדרה ופרץ אמה נוספת וגדרה, עד שהשלים ליותר מעשר – מותר, ש'פנים חדשות באו לכאן' בהיקף היותר מעשר.
אין צריך לפרוץ המחיצה בכל גובהה אלא די למעטה מגובה עשרה טפחים (רש"י. וכן נקט המשנ"ב (שנה סק"א) עפ"י המאמר. וכ"מ בתרומת הדשן (עה, מובא ברמ"א שנה, ב). וע' גם בריטב"א להלן כה. שכל שהמחיצה הראשונה אינה גבוהה עשרה והשלים בה כלשהו לעשרה – הועיל). ובספר תורת חיים (כה. ד"ה נבלעו) כתב שצריך לגדור עשרה טפחים שלמים.

ב. רחבה שאחורי הבתים (שאינה מוקפת לדירה והיא יתרה על בית סאתים), אמר רב כהנא: אין מטלטלים בה אלא בד' אמות. אמר רב נחמן: אם פתח לו פתח (מהבית) – מותר לטלטל בכולו. ודוקא כשפתח ולבסוף הוקף, ואפילו היה שם גורן אין אומרים על דעת הגורן הוקף, אבל הוקף ולבסוף פתח – אסור, כנ"ל.
א. כמובא לעיל, רחבה שהוקפה לדירה ונזרעה, יש מסתפקים לומר שאין הזרעים מבטלים תורת 'דירה' ממנה. ויש אוסרים.

ב. במשנה ברורה (שנה סק"ט ובשעה"צ) חידש להלכה [דלא כמשמעות הרשב"א והריטב"א להלן] שאם הוקף על דעת לפתוח לשם בית דירה שיבנה אח"כ, אפשר שנחשב 'הוקף לדירה'. והחזון איש (פט.ו. וע' גם חדושים ובאורים דף כו סק"ג) מפקפק בדבר, וחילק בין אם הקיף עתה לשמש כקרפף, לאוצר וכד', שאז אין מועיל מה שרוצה לפתוח לו בית, ובין אם הקיף מתחילה להיותו כחצר שאז נקראת 'הוקפה לדירה' מפני שעיקר החצר לתשמיש הבית. ועכ"פ כשפתח לה אחר כך בית מותר ואין כאן חסרון משום שהוקף קודם שפתח. וואולם בהקיף עיר ולבסוף בנה, משמע ברשב"א ובריטב"א (להלן כה-כו) שאפילו הקיף על דעת לבנות, אין מועיל.

הלכך חצרות ורחובות שלנו, כולם ניתרים ב'פתח ולבסוף הוקף' גם אם יש בהם יותר מבית סאתים וארכן יתר על פי שנים ברחבן (חזו"א שם סק"ז).

ג. יש להסתפק שמא אין מועיל 'הוקף ולבסוף פתח' אלא בקרפף ורחבה שאין עיקרם לדירה, רק משום הבית הפתוח להן, אבל הקיף שטח שלא לשם דירה ואח"כ עשה בתוכו שימושי דירה, לא אכפת לנו במחיצות העומדות מאליהן, אך אפשר שכל מחיצות שלא התירו בתחילתן שוב אין מתירים עד שיפרוץ ויגדור (עפ"י חזו"א פת, כו).

ג. זה היה מעשה בפום נהרא; רחבה שלא הוקפה לדירה (יתרה על בית סאתים) והיתה פתוחה מצדה האחד למבוי העיר ומצדה האחר לשביל של כרמים, ואותו שביל הגיע לגדת הנהר (ומוקף מחיצות משלשה צדדים). הואיל והמבוי והשביל פתוחים אל הרחבה במלואם, נאסרו בטלטול כדין חצר שנפרצה במלואה לכרמלית. ורצו לתקן שלשתם על ידי שיקיפו הרחבה לדירה, אלא שכבר היתה מוקפת שלא לשם דירה (והיה קשה עליהם לפרוץ היקפה ולגדרה שוב. רש"י). ואמר אביי שיש להתיר שלשתם על ידי עשיית לחי בפתח השביל, שמתוך שהוא מועיל לשביל (כדין מבוי הניתר בלחי, הואיל ויש בו דיוורין (רש"י) או אפילו אין בו דיוורין, אך בני מבוי המרובים משתמשים שם. תוס'), מועיל הוא גם לרחבה להיות לה היקף לדירה. ורבה אמר שאין לעשות כן, שלא יאמרו לחי מועיל לשביל של כרמים דעלמא (אף שאינו מגיע לגדר הנהר (רש"י). או משום שאין בשביל דיוורין, יסברו שאפשר להתיר שבילים בלא דיוורין. עתוס'). אלא אמר לתקן על ידי עשיית לחי בפתח המבוי, שמתוך שמועיל הוא למבוי מועיל לרחבה. נחלקו רב אחא ורבינא האם מותר לטלטל מהמבוי לרחבה (כלים ששבתו בתוכה. תוס') ומהרחבה למבוי אם לאו – כי פעמים יבואו דיוורין לרחבה ואז הם אוסרים על בני המבוי [אם לא יערבו], לכך יש מקום לאסור כבר עתה.

א. לפרש"י והראב"ד, לרבה אין התר לשביל – משום גזרה אטו שביל דעלמא. ושאר ראשונים מפרשים שהשביל מותר מפני שאינו מניח לחי בשביל אלא ממילא הוא נותר עם הרחבה והמבוי, לפיכך אין לגזור (ע' תו"י תורי"ד רשב"א ריטב"א ועוד. וע"ע חזו"א פז, ז).

ב. הלכה כרבה, לתקן ע"י העמדת לחי בפתח הרחבה למבוי. ומותר לטלטל מהמבוי לרחבה, כדברי המיקל (רו"ה, או"י, ריטב"א). ויש מחמירים ברחבה של יחיד שיש בו חשש שמא יימלך ויבנה שם בית (עפ"י ר"ח והגאונים. ואילו הראב"ד חולק).

ג. משמע בגמרא שאם לא היה שם נהר עמוק עשרה, היה אפשר לתקן על ידי עשיית מחיצה בקצה השביל כדי להקיף הרחבה לשימושי דירה, והרי זה כמוסיף על הרחבה ומקיפה לדירה. ואם לא היה אותו מקום רחב עשר, היה די בלחי (עפ"י תוס').

וכן היו יכולים לבנות מחיצה בריחוק ד' טפחים מגדת הנהר, אלא שלא רצו לקצר השביל (תוס'). אבל לחי בריחוק ד' נראה שאינו חשוב לבטל המחיצה המלאה. עפ"י רשב"א).

דין סנדל שנפסקו אזניו – נתבאר בשבת קיב.

דף כה

מב. א. כיצד אפשר למעט קרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה?
ב. קרפף שלא הוקף לדירה ועושה לו מחיצה נוספת לשם דירה, באלו אופנים הועיל לו ובאלו לא הועיל?
מה הדין בעשיית מחיצה על גבי מחיצה קיימת?

קעא